

Рецензії

П. М. Музика

Теоретичні та прикладні засади розвитку сільських територій

Розвиток сільських територій в умовах інституційних і структурних перетворень в Україні постає центральним питанням регіональної політики держави, спрямованої на підвищення якості життя сільського населення та вирішення ключових проблем розвитку сільських територій.

Сучасна політика розвитку сільських територій покликана забезпечувати формування сприятливого інституційного, структурного та економічного середовища для їх всестороннього розвитку, відлагоджувати дієвість механізмів з заохочення залучення інвестицій на ці території та створювати комфортні умови для проживання та роботи на них сільських мешканців. Попри поодинокі кроки у напрямі формування такої політики, цей процес характеризується непослідовністю, невиконанням, прописаних у документах правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, скерованих на забезпечення сталого розвитку територій, і відсутністю зв'язку з євроінтеграційними ініціативами України.

Сучасний стан сільських територій характеризується повним занепадом виробничої та соціальної інфраструктур, відтоком мешканців у міста та за кордон, відсутністю

обнадійливих перспектив їх розвитку тощо. Набули усталеного характеру деструктивні тенденції, спричинені несприятливими умовами життєдіяльності, зокрема поширенням бідності, безробіттям. Зневіра мешканців сільських територій у завтрашньому дні, для яких основним видом економічної діяльності залишається сільське господарство, посилюється розвитком великих агрохолдингів. Періодичні зміни в структурі центральних та місцевих органів виконавчої влади не призводили до структурних змін змісту їх діяльності, передусім конкретизації діяльності щодо розвитку сільських територій як окремого об'єкта державного управління.

Викладені проблеми розвитку сільських територій і наявність суттєвих прогалин у сучасних підходах до формування політики їх розвитку актуалізують необхідність розробки методологічних засад і практичних рекомендацій щодо забезпечення збалансованого, багатофункціонального та соціально-орієнтованого розвитку сільських територій. Дослідженню та розробці пропозицій щодо вирішення саме цих проблемних і нагальних питань і присвячена рецензована монографія¹.

За структурою рецензована монографія складається зі вступу,

© П. М. Музика, 2015.

¹ Притула Х. М. Соціально-економічний розвиток сільських територій: регіональний вимір : монографія / Х. М. Притула. – Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2015. – 355 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). 23,56 д.а.

чотирьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Логічно побудована структура монографії дозволила достатньо повно розкрити теоретико-методологічні аспекти розвитку сільських територій, особливості формування політики їх розвитку як складової державної регіональної політики, дослідити їх як складну багатофункціональну систему та запропонувати методи ефективної реалізації потенціалу сільських територій.

У першому розділі автором розкрито сутність і концептуальні основи організації сільських територій, вивчено нормативно-правове забезпечення їх розвитку, запропонований стислий огляд різних підходів до їх ідентифікації та класифікації у провідних країнах світу, наведена оцінка стану інституційного забезпечення сільського розвитку країн-членів ЄС.

Другий розділ присвячений питанням розвитку сільських територій у контексті реалізації державної регіональної політики. У процесі вивчення підходів до дослідження розвитку сільських територій автором обґрунтовано використання напрацювань та інструментарію теорій макроекономічного, регіонального та просторового розвитку тощо. Здійснення оцінки ефективності сучасної соціально-економічної політики розвитку сільських територій через відповідність приросту економічного добробуту регіону приросту сукупних ресурсів домогосподарств у сільській місцевості дозволило виявити значні розбіжності між економічним поступом країни та його впливом на соціальний розвиток територій.

Обґрунтованим є твердження автора щодо необхідності використання диференційованого підходу до дослідження розвитку сільських територій, який дозволяє вра-

ховувати індивідуальні особливості їх функціонування. Зважаючи на неоднорідність у розвитку сільських територій необхідність диференційованого підходу до планування їх збалансованого розвитку не викликає сумніву. У межах диференційованого підходу до дослідження сільських територій, структуровано критерії, за якими можна здійснювати типологію сільських територій.

Особливостям розвитку сільських територій як складних систем, дослідженню організаційної структури сільських територій з використанням адміністративно-територіального та організаційно-функціонального підходів до їх ідентифікації та аналізу потенціалу сільської території присвячений третій розділ монографії.

Заслужує на увагу використання автором системного підходу до дослідження процесів розвитку сільської території, який є однією з сучасних методологічних засад дослідження і дозволяє розглядати їх складові елементи у взаємозв'язку між собою та взаємодії з елементами інших систем. Зважаючи на особливості організаційного та функціонального навантаження поняття «сільська територія», автор розглядає її як складну систему.

Цікавим є дослідження автора щодо рівня розвитку сільських територій у розрізі основних їх підсистем залежно від рівня диверсифікації галузевої структури регіональної економіки. В умовах відсутності цілісного масиву правових норм, які б виокремлювали сільські території та їх розвиток як унікальний об'єкт владного впливу на державному, регіональному та місцевому рівнях, важливим напрямом реалізації державної регіональної політики розвитку сільських територій має стати диверсифікація галузевої структури регіональної економіки з врахуванням

ресурсного потенціалу відповідних територій. Також політика має забезпечувати максимально ефективне використання наявного ресурсного потенціалу соціально-економічного розвитку територій для забезпечення розширеного відтворення і нарощення ресурсних можливостей.

Заслуговує на увагу і підхід автора до дослідження потенціалу розвитку територій, який необхідно оцінювати не лише виходячи з його розуміння як сукупності наявних ресурсів, а з обліку можливих напрямів розвитку, які визначаються цими ресурсами, а також потребами людей. Відповідно, на противагу переважаючому на сьогодні ресурсному підходу автор обґрунтовує доцільність використання цільового підходу до аналізу, вивчення, диференційованого оцінювання власного потенціалу сільських територій з врахуванням його неоднорідності, а також моніторингу його використання відповідно до наявних інформаційних ресурсів.

Методи ефективної реалізації потенціалу територій через побудову системних моделей їх розвитку та управління ними розкриті у четвертому розділі. Особливої уваги заслуговує систематизація моделей розвитку сільських територій, серед яких виділено: моделі функціонування окремого сільськогосподарського

виробника, моделі функціонування групи товаровиробників сільськогосподарської продукції, моделі окремих підсистем сільської території (соціальної, економічної, екологічної тощо), моделі на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць (зокрема на рівні регіону сільська економіка є інтегрованою у регіональну економіку) тощо.

За підсумками досліджених питань у монографії наводяться обґрунтовані висновки та пропозиції. Загалом слід зазначити, що представлена монографія є багатоаспектним і комплексним дослідженням проблематики розвитку сільських територій, результати якого можуть застосовуватися для розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо здійснення більш раціонального поточного і перспективного використання власного потенціалу сільських територій, відновлення соціальної відповідальності суб'єктів економічної діяльності щодо його відтворення та зміцнення; проведення моніторингу та прогнозування змін під впливом господарської діяльності.

Монографія може бути корисна для науковців, які займаються проблемами розвитку сільських територій і сільського господарства, аспірантів, студентів, а також працівників органів державної влади та місцевого самоврядування.

Музыка Павло Михайлович – доктор економічних наук, професор, декан факультету економіки та менеджменту Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького (e-mail: econotufem@mail.ru).

Muzyka Pavlo Mykhaylovych – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Dean of the Faculty of Economics and Management of the Gzhytskyi National Veterinary and Biotech University of Lviv.

Надійшло 03.09.2015 р.